

Управління культури
Черкаської обласної державної адміністрації
КЗ «Обласна універсальна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка»
Черкаської обласної ради

Краєзнавча діяльність публічних бібліотек регіону

(Аналітична довідка)

Черкаси -2015

Краєзнавство в бібліотеках області / КЗ «ОУНБ імені Тараса Шевченка» Черкаської облради; уклад. І. В. Терещенко. – Черкаси, 2015. – 12 с.

Підготувала:
Відповідальний за випуск
Комп'ютерний набір

І. В. Терещенко
К. С. Бугаєнко
І. В. Терещенко

Краєзнавство є одним з провідних напрямків діяльності бібліотек області, і це – характерна риса нашого часу, коли українське суспільство приділяє значну увагу відродженню духовних витоків національної культури, вихованню патріотизму, поваги до історії, традицій рідного краю. Бібліотеки у своїй краєзнавчій діяльності керуються Конституцією України, Указами Президента України, постановами Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, нормативно правовими актами Міністерства культури України та Положенням про краєзнавчу роботу бібліотек.

Краєзнавча діяльність бібліотек базується на збиранні, опрацюванні, зберіганні та наданні в суспільне користування краєзнавчих і місцевих документів, а також інформації про них.

Вона сприяє:

- соціальному, економічному, культурному розвитку краю;
- всебічному вивченню і науковому дослідженню багатомісячного минулого та сьогодення краю;
- виявленню та популяризації місцевих пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, туристичних об'єктів тощо;
- охороні та раціональному використанню природних багатств краю і його культурної спадщини;
- популяризації знань про політичний, економічний і культурний розвиток краю;
- формуванню національної свідомості, вихованню патріотизму, поваги до історії і культури краю;
- розвитку творчих здібностей особистості на основі місцевих традицій народного та професійного мистецтва.

Бібліотеки є центрами краєзнавчої роботи в області та, по праву, стають осередками збереження національної культури, в яких сформовано краєзнавчий фонд, що висвітлює історичну

та духовну пам'ять народу, етнокультуру, морально-етичні та культурні цінності.

Особливу увагу в 2014 році бібліотеки приділяли надзвичайно важливим подіям у громадсько-політичному житті країни та Черкащини. Відзначалися такі потужні ювілейні дати як 200-річчя від дня народження Тараса Григоровича Шевченка, 60-річчя утворення Черкаської області та 70-річчя визволення Черкащини від фашистських загарбників.

У діяльності бібліотек з цього напрямку прослідковується широкий спектр інформаційних форм роботи. Змістовно проходять інформаційні місячники, декади, тижні історичної пам'яті приурочені до державних свят.

Популяризуючи знання про рідний край бібліотеками проведено значний об'єм масових заходів із застосуванням різних традиційних та інноваційних форм роботи. Вони брали участь у обласному заочному літературно-мистецькому конкурсі «З любов'ю до Кобзаря», обласній естафеті «Черкащина. Віхи шістдесятирічної історії», присвяченій 60-річчю утворення області, обласних літературно-мистецьких заходах з нагоди 23-ї річниці Незалежності України «Квітує, Черкащино моя, в вінку барвістим України» та інших.

Участь в обласному заочному літературно-мистецькому конкурсі «З любов'ю до Кобзаря» взяли всі центральні та окремі сільські бібліотеки. Варто відзначити успішну роботу бібліотек Чорнобаївського, Черкаського, Городищенського, Корсунь-Шевченківського, Христинівського, Уманського районів, міста Черкаси та Сміли

Більшість матеріалів, поданих на конкурс, пов'язано з перебуванням Тараса Шевченка в тій чи іншій місцевості.

Найбільш масово представлена робота Христинівської ЦБС. Бібліотекарями створено альбом «Шевченковими шляхами Черкащини», кожна сторінка якого присвячена певному населеному пункту Христинівщини і розкриває соціально-

культурні заходи приурочені 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка, де обов'язково прослідковується діяльність бібліотек. Змістовними є декілька випусків методичних матеріалів, зокрема «Через віки й серця – до Шевченка», «Шевченко і музика». Видано два випуски буклетів – літературних кросвордів: «Кобзарю! Знов до тебе я приходжу, бо ти для мене совість і закон». Завдяки використанню сучасних інформаційних технологій створено відеофільм «Шевченко і бібліотека».

З належним рівнем поліграфічної майстерності, змістовні за наповненням матеріали представлено Корсунь-Шевченківською, Драбівською, Городищенською ЦБС та Черкаським РОМЦ БКР.

Заслужують на увагу доробки Городищенської РБ, серед яких чотири кольорові буклети, різноманітні за формами та тематикою, присвячені перебуванню Тараса Шевченка в Городищенському районі.

Ряд бібліотек задіяли Інтернет-ресурси для створення відеофільмів, буктрейлерів, віртуальних подорожей та екскурсій, слайд шоу, Інтернет-газет, відеопрезентацій.

Кращими серед бібліотек, щодо створення електронних версій літературно-мистецьких заходів, стали Черкаська міська ЦБС, Черкаський РОМЦ БКР. Створені ними відеофільми, розміщені в Ютубі, зібрали тисячі переглядів.

Наприклад, на сайті Черкаського РОМЦ БКР розміщено матеріали:

- буктрейлер «Шевченко художник з душею поета»;
- Інтернет – газета «На вічному шляху до Кобзаря»;
- відеофільм «Невідомий Шевченко».

Черкаською центральною міською бібліотекою створено змістовний та цікавий відеофільм «Шевченко: невідомі сторінки». Слід відзначити відеофільм «Шевченко і бібліотека» Христинівської ЦРБ, відеопрезентацію «Шевченківськими шляхами Тальнівщини» Тальнівської ЦРБ.

Серед кращих освітньо-ігрових заходів, поданих на конкурс, варто назвати літературно-краєзнавчий квест «Допоки сонце світить і зоря, живе в нас слава Кобзаря» (Христинівська ЦРБ), літературну мозаїку «Відкриємо для себе Шевченка» (Драбівська РБ), літературно-мистецький конкурс «Прислів'я від А до Я» (Матусівська СБ Шполянської ЦБС) та інші.

Виховуючи шанобливе ставлення до духовних цінностей свого краю, сприяючи передачі їх нащадкам, бібліотеки області проводять значну масову роботу: тематичні вечори, літературно-краєзнавчі подорожі, альманахи, години краєзнавства, зустрічі з самодіяльними народними майстрами та ін. Як правило, комплексні заходи проводяться у співпраці з місцевими установами та організаціями. Стало звичним проведення у бібліотеках заходів до краєзнавчих дат, оглядів творчості, бесід, мистецьких годин з рекомендацією кращих краєзнавчих матеріалів про життя та діяльність письменників, акторів, митців, поетів, видатних громадських діячів, на яких бібліотеки представляють широку палітру своїх інформаційно - краєзнавчих послуг. Прикладом таких заходів стали: краєзнавча розповідь «Тарасова світлиця» до 130 – річчя з часу заснування музею Т. Г. Шевченка та краєзнавчий диліжанс «Відвідини рідної землі Шевченка – святині Черкащини» (Канівська ЦМБ), краєзнавчо-інформаційна година «Зустріч з невідомим. Феномен О.Баранникова» (Золотоніська ЦБ), на якій була висвітлена інформація про вченого із Золотоноші, якого в Індії проголошено святим за його титанічну роботу з перекладу священної книги «Рамаяма» та видання краєзнавчого буклету «Феномен О. Баранникова». До 150-річчя від дня народження народного художника України І.С. Іжакевича проведено краєзнавчу годину «Народний художник» та літературно-мистецьку подорож «Наш видатний земляк» Тальнівською ЦРБ, організували краєзнавчу мандрівку «Відкрий для себе рідний край», історичну вікторину «Відкрий для себе рідне село», краєзнавчі читання «Коли поя-

вились наші села» провели працівники Чорнобаївської РЦБС. Цікавою подією в Смілянській ЦМБ став ювілейний творчий вечір «У серці пісня солов'їна» з нагоди дня народження земляка Б. Й. Пономаренка, якого сміляни добре знають не тільки як політика, громадського діяча, а ще й як талановитого поета і прозаїка та ін. Слід відзначити усні журнали «Славетні імена на карті Черкащини» (Чигиринська РЦБС), «Тут моя хата, земля хлібом багата, тут дитинство моє золоте» (Черкаський РОМЦ БКР), краєзнавчий марафон «Тобі історія розкаже, як жив наш край», віртуальну подорож «Мій край – окраса України», краєзнавчі години «Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього», «Наш край на сторінках Інтернету» (Уманська РЦБС).

У популяризації краєзнавчих матеріалів провідне місце займає виставкова діяльність. Це створення виставок-інсталяцій, виставок-експозицій, експрес-виставок, персональних виставок, фотовиставок, фотоквестів, виставок-подорожей, виставок-оглядів з переглядом слайд-шоу, виставок нових надходжень, які рекламують усі краєзнавчі документи, що надійшли останнім часом. Видатним діячам краю присвячувались персональні виставки. Так в Тальнівській ЦРБ діяла виставка «Мистецький геній земляка» до 150-річчя від дня народження народного художника України І. С. Іжакевича, уродженця с. Вишнополя, до 365-річчя з часу утворення української козацької держави було влаштовано відео виставку-експозицію «Україна в давній славі, в козацьких пригодах» Чорнобаївською ЦБ, у Смілянській ЦМБ пройшла телепрезентація розгорнутої книжково-ілюстративної виставки «Є безсмертя слова і слова є пророчі». До 60 – річчя утворення області експонувались книжкові виставки: «Пишаюсь тобою, мій рідний край» (Золотоніська РЦБС), «Черкащина – край світла і добра» та «Стою на древній черкаській землі» (Ватутінська ЦМБ), «Від козацького зимівка» (Чигиринська ЦБС), «Черкащина – духовне серце Ук-

раїни» (Кам'янська ЦБС), «Черкащина: вчора, сьогодні, завтра» (Черкаська МЦБС) та ін..

З метою привернення уваги до побуту, культури, звичаїв свого краю в бібліотеках, переважно сільських, обладнано куточки краєзнавства, народні світлиці, що виконують функції міні музеїв при бібліотеках і демонструють місцеві ремесла, вироби декоративно-прикладного та вжиткового мистецтва, предмети старовини, елементи побуту. Такі світлиці обладнано в Драбівському, Черкаському, Христинівському, Катеринопільському, Чигиринському районах. У бібліотеці села Головкивка Чигиринського району створено куточок старовини «Співав у Головкивці гончарний круг», де зібрано колекцію вишитих рушників «Рушник, що мати вишивала». У бібліотеці села Великий Хутір Драбівського району обладнано музей, в якому зібрано значну кількість предметів старовинного вжитку, вироби майстрів декоративно – прикладного мистецтва.

Бібліотечні заклади беруть активну участь у святах села, вулиці. Доброю традицією на Корсунщині стало проведення свята села - «Моє село – моє коріння». В Уманському районі сільські бібліотекарі проводять Дні села, вулиці, обжинки, зокрема проведено свята вулиць, які носять ім'я Тараса Шевченка. В бібліотеках області започатковано нові креативні заходи – Свято кумів, борщу, вареника. В Каневі за участю бібліотек, проведено День куліша, в Чигирині – День Чигиринського вареника. Неодмінною складовою таких свят є виставки народних умільців краю. Досвід проведення таких заходів мають більшість бібліотек області.

Вже стало доброю традицією, що бібліотеки координують свою роботу з культосвітніми установами, навчальними закладами, музеями, громадськими організаціями.

До організації масових заходів бібліотечні працівники Чигиринського району долучають фольклорний колектив «Розрада», Тальнівчани - колектив «Берегиня». Творче партнерство

єднає працівників бібліотек з аматорськими колективами в Корсунь-Шевченківському, Золотоніському, Катеринопільському районах.

Продовжують працювати краєзнавчі клуби, які активно сприяють популяризації, відродженню духовності та культури краю, займаються пошуковою роботою, ведуть активний збір інформації про край, поповнюючи літописну скарбницю регіону. Так, клуби та об'єднання діють :

- «Земля Черкаська» (Чигиринська РЦБС),
- «Ріднокрай», «Джерело», «Зорецвіт», «Краєзнавчик» (Уманська РЦБС),
- «Краєзнавець» (Уманська МЦБС),
- «стежинами рідного краю», «Світ краси» (Шполянська ЦРБ),
- «Краєзнавець» (Маньківська ЦРБ),
- «Родовід», «Ріднокрай», «Джерело», «Спадщина» (Городищенська РЦБС),
- «Земля Черкаська» (Чигиринська ЦРБ),
- «Рушничок», «Домоманія», «Вишиванка», «Пошук» (Корсунь – Шевченківська ЦБС),
- «Родовід», «Джерело», «Ріднокрай» (Черкаський РОМЦ БКР) та ін..

Наприклад, програмою клубу «Родовід» (Черкаський РОМЦ БКР) передбачено проведення засідань, що пов'язані з культурою, звичаями, побутом, відродженням давніх ремесел краю. В Корсунь-Шевченківській ЦБ засідання клубу «Пошук» проходять в ігровій формі, а саме: брейн-ринг «І світ не пізнаєш, не знаючи свого краю», також проведено турнір краєзнавців «Відкрий для себе рідне село».

Досвід показує, що успіх краєзнавчої роботи бібліотек залежить не лише від добре укомплектованого краєзнавчого фонду, а й від добре організованого довідково-бібліографічного апарату, на основі якого будується вся робота із задоволення запитів читачів, виконання довідок краєзнавчого характеру, ін-

формаційного забезпечення тем, пов'язаних з історико-культурними, природничо-науковими, промислово-економічними аспектами життя краю.

Відділами інформаційно-бібліографічної роботи постійно готуються довідки краєзнавчого характеру, бібліодайджести, тематичні добірки, статті тощо. Наприклад, у Черкаському районі видано цикл краєзнавчих довідок «Історія сіл Черкаського району» (Вергуни, Геронимівка, Дубіївка, Ірдинь, Кумейки, Мошни, Нечаївка, Руська Поляна, Лозівок і Єлизаветівка). Дрaбівською районною бібліотекою підготовлено бібліографічний дайджест «Книги наших земляків», в Монастирищенській ЦРБ - рекомендаційний покажчик «Монастирищенські письменники - Лауреати премій» та ін.

Працівники бібліотек Городищенського району підготували краєзнавче видання, в якому зібрано серед старожилів та записано легенди, пісні та перекази «Легенди, перекази і пісні Городищенського краю», презентували буклет, присвячений подвижниці К. Д Неточаєвій – першій жінці-лікарю на Черкащині, «Данило Кушнір – Мліївський поборник православ'я». Катеринопільська ЦРБ презентувала краєзнавчий фотоальбом «Катеринопільські умільці та їх ремесла». Кам'янською ЦРБ проведена краєзнавча конференція «Живи на батьківській землі», на якій було висвітлено краєзнавче дослідження «Визволення села Юрчихи, як це було», розповіді про історію села, видатних односельців та ін.

Із впровадженням сучасних інформаційних технологій книгозбірні розміщують матеріали на сайтах, веб-сторінках своїх бібліотек. Зокрема у бібліотеках Чорнобаївської ЦБС створюють власні веббіографічні списки та організують віртуальні подорожі рідним краєм.

Черкаським РОМЦ БКР створений каталог в електронному вигляді «Стоять в гранітному мовчанніobelіски» з якого користувачі оперативнo можуть отримати інформацію про наявні

в Черкаському районі пам'ятки культури, що включають в себе пам'ятники, пам'ятні знаки, братські могили, почесні поховання та меморіали. Матеріал розміщений у відповідності до кожної сільської ради. Окрім того, користувач має можливість не тільки ознайомитись з повним переліком пам'яток, а й переглянути їх світлини.

Центральними бібліотеками здійснюється методичне забезпечення краєзнавчої діяльності шляхом підготовки і видання тематичних буклетів, сценаріїв масових заходів, проведення практичних і тематичних консультацій, семінарів, практикумів. Добре працюють в цьому напрямку Уманська, Чорнобаївська, Чигиринська, Христинівська, Золотоніська, Кам'янська, Корсунь – Шевченківська, Тальнівська, Городищенська центральні районні бібліотеки, Канівська, Черкаська міські бібліотеки, Черкаський РОМЦ БКР.

Незважаючи на складні умови існування, бібліотеки області знаходять можливість і проводять значну краєзнавчу роботу, постійно працюють над вдосконаленням краєзнавчої діяльності, наповнюють її новим змістом, відкривають невідомі сторінки історії.

При вищевикладеному об'ємі роботи бібліотек регіону з питань краєзнавства є напрямки, що потребують більшої уваги. Це ведення краєзнавчих картотек, папок – дос'є, складання бібліографічних посібників, вебліографічних списків.

Зокрема слід дотримуватись правил бібліографічного опису документів, оперативного наповнення картотек з використанням видань ОУНБ «Література про Черкаську область...», «Календар пам'ятних дат Черкащини». Активізувати інформаційну підтримку владних структур і населення в краєзнавчому аспекті. Також сучасний користувач має бути залучений до бібліотек шляхом більшого урізноманітнення форм роботи з популяризації краєзнавства. Для візуальної популяризації краєзнавчих видань використовувати мультимедійне обладнання, Інте-

рнет, дизайнерський підхід. Все це дасть можливість розглядати бібліотеки як унікальні, цікаві, необхідні заклади, здатні сприяти вихованню любові до рідного краю, його людей, культури, історії.